

Otsus

Tallinn

05.01.2010 nr 5.1-5/10-0004

Monetti AS taotluse alusel AS-i SEB Pank suhtes alustatud haldusmenetluse lõpetamine

1. Menetluse alustamine

Monetti AS esitas Konkurentsiametile taotluse (Monetti AS esindaja Raidla Lejins & Norcous advokaadibüroo OÜ 05.01.2009 kiri nr 4043) AS-i SEB Pank poolt turgu valitseva seisundi kuritarvitamise tuvastamiseks ja ettekirjutuse tegemiseks turgu valitseva seisundi kuritarvitamise lõpetamiseks ning turgu valitseva seisundi kuritarvitamisest tulevikus hoidumiseks.

Taotlusele lisatud AS-i SEB Pank 14.11.2008. a. kirjast nr 5.2-2/22204 nähtub, et AS SEB Pank ütles üles Monetti AS-iga 18.09.2006 sõlmitud autentimisteenuse kaupmehelepingu nr 4686/7 alates 15. detsembrist 2008. a. Monetti AS on seisukohal, et AS SEB Pank, omades turgu valitsevat seisundit oma U-Neti klientide osas osutatava autentimisteenuse turul, keeldub põhjendamatult autentimisteenuse osutamisest Monetti AS-le ning rakendab selle teenuse osutamisel diskrimineerivat kohtlemist võrdväärsete ettevõtjate suhtes, mis on vastuolus konkurentsiseaduse (edaspidi KonkS) § 16 punktides 3 ja 6 sätestatuga.

2. Menetlusosalised

Monetti AS, (äriregistri kood 11014946, aadress Peterburi tee 2F, Tallinn, 11415). Põhitegevusala äriregistri andmete kohaselt - muu laenuandmine, v.a. pandimajad.

AS SEB Pank, (äriregistri kood 10004252, aadress Tornimäe 2, Tallinn 15010). Põhitegevusala äriregistri andmete kohaselt - krediidiasutused (pangad).

3. Faktilised asjaolud

3.1 Monetti AS esindaja esitatud teave

3.1.1 Monetti AS esindaja 05.01.2009. a. kirjaga nr 4043 esitatud taotlus

Monetti AS (edaspidi ka *Monetti*) on äriühing, mille peamiseks tegevusvaldkonnaks on kiiralaenude (nn SMS-laenude) kui ühte tüüpi tarbijakrediidi väljastamine.

Kiiralaen on teenus, mille olemus seisneb selles, et tarbijal on võimalik laenu taotleda ja saada väga kiiresti, sidevahendite vahendusel. Kiiralaenude väljastamiseks on vajalik klientide isikusamasus tuvastada, kuid kuna tulenevalt kiiralaenude olemusest Monetti kliendiga näost-näkku ei kohtu, tuvastatakse kliendid sidevahendite abil. Monetti on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse kohaselt kohustatud isik, kes peab rakendama vajalikus ulatuses hoolsusmeetmeid (mille üks osa on klientide isikusamasuse tuvastamine piisavalt tõhusate vahenditega). Sellest tulenevalt saab Monetti klientide sidevahendite abil tuvastamiseks kasutada ainult kahte, tehnilise lahenduse seisukohalt piisavalt kindlat meetodit – klientide tuvastamine ID kaardi abil iseseisvalt või pankade autentimiskeskonna kaudu.

Pankade internetikeskkonna kaudu klientide tuvastamiseks sõlmis Monetti vastavad autentimisteenuse lepingud kõigi suuremate Eesti pankadega, s.h AS-ga SEB Pank (edaspidi ka *SEB*). 13. oktoobril 2006 SEB-ga sõlmitud tähtajatu autentimisteenuse kaupmehelepingu nr 4686/7 (edaspidi Leping) kohaselt tuvastas pank enda internetikeskkonna U-Net kaudu kliente ning edastas vastava info teenuste osutamiseks Monettile, saades selle eest teenustasu. 14. novembril 2008 teavitas SEB Monetti sellest, et ta ütleb Lepingu 15. detsembrist 2008 üles. SEB põhjendas Lepingu ülesütlemist järgmiselt: *“SMS- ja kiiralaenude väljastamisega SEB klientidele halveneb nende võime tagasi maksta SEB poolt väljastatud laene ja täita muid kohustusi, kujutades seega ohtu meie laenuportfelli kvaliteedile. Vastavalt panga juhatuse otsusele ei paku AS SEB Pank alates 10. novembrist 2008. a autentimisteenust enam ühelegi kiiralaene väljastavale firmale.”* 10. detsembril 2008 SEB-ile saadetud vastuses Lepingu ülesütlemise teate kohta leidis Monetti, et SEB on Lepingu ülesütlemisega kuritarvitanud turgu valitsevat seisundit ning rikkunud konkurentsiseadust. Monetti hinnangul on Lepingu ülesütlemine tühine ning Monetti ootab SEB-lt Lepingu täitmist ka pärast 15. detsembrist 2008. a., kuid vaatamata sellele lõpetas SEB 15. detsembril 2008 Lepingu täitmise, s.o klientide isikusamasuse tuvastamise Monetti jaoks.

Monetti esindaja märgib, et internetipangandus (sh SEB internetikeskkond U-Net) omab suurt populaarsust ning see teeninduskanal on kasutamisel turvaline ja mugav. Eestis on üldlevinud praktika, et interneti teel kaupu või teenuseid pakkuvad ettevõtjad kasutavad klientide tuvastamiseks pankade poolt oma internetipanganduse klientide suhtes pakutavat autentimisteenust. Autentimisteenuse sisu ei sõltu sisuliselt sellest, millisele ettevõtjale vastavat teenust osutatakse. Monetti hinnangul oleks interneti teel kaupu või teenuseid pakkuvatel ettevõtjatel endil sarnase turvalisuse astmega süsteemi loomine praktiliselt võimatu, kuna see eeldaks mingil ajahetkel klientide füüsilist näost näkku identifitseerimist – kindlasti oleks see ka majanduslikult ebaotstarbekas. Samuti ei paku sarnast pankadega konkureerivat

autentimisteenust kolmandad isikud. Käesoleval hetkel ei ole eriti levinud ka ID-kaardi abil klientide tuvastamine. Monetti on seisukohal, et Eestis puudub interneti teel kaupu või teenuseid pakkuvate ettevõtjate jaoks klientide turvaliseks tuvastamiseks pankade poolt pakutavale autentimisteenusele alternatiiv.

Konkreetses panga internetipanganduse kliente on võimalik tuvastada vaid sellel pangal. Monetti esindaja märgib, et füüsilistel isikutel on tavapäraselt arveldusarve vaid ühes pangas ning seega on nad vaid ühe panga internetipanganduse kliendid. Seetõttu on valdavalt osa füüsilisi isikuid läbi panga internetikeskkonna võimalik tuvastada vaid ühel pangal, kus sellel füüsilisel isikul on arveldusarve ja mille internetipanga klient ta on. SEB poolt oma U-Neti klientide osas osutatav autentimisteenus ei ole vastavat teenust ostvate ettevõtjate jaoks vahetatav või asendatav teiste Eesti või välismaiste pankade poolt oma klientide osas osutatava autentimisteenusega. Monetti järeldeb, et kuna SEB saab ainsa ettevõtjana pakkuda oma interneti panga s.o U-Neti klientide osas Lepingus kirjeldatud autentimisteenust, omab ta nimetatud kaubaturul turgu valitsevat seisundit KonkS § 13 tähenduses.

Monetti hinnangul tegutsevad nii tema kui ka SEB tarbijakrediidi andmise valdkonnas ning nad konkureerivad omavahel tagatiseta laenude andmisel samade klientide pärast, sest SEB-i poolt pakutavaid väikelaene saab taotleda mugavalt ja kiiresti läbi U-Neti. Monetti hinnangul kuuluvad nii tema poolt pakutav kiiralaen kui ka SEB-i poolt pakutavad väikelaenud (nt soovilaen, järelmaks, arvelduslaen, autolaen jms) ja krediitkaardid ühele kaubaturule, sest kõigi nimetatud laenude puhul on tegemist tarbijakrediidi andmisega. Monetti viitab oma järelduses Euroopa Komisjoni praktikale, kus tarbijakrediiti on määratletud kui tarbijatele kaupade soetamiseks kas pankade või muude ettevõtjate (sh finantseerimisasutused ja ka kauplused) poolt antavat spetsiifilist krediiti, mida võib anda väga erineval kujul, nt laenuna, krediitkaardina, arvelduskrediidina, järelmaksuga müügina jne.¹

Monetti hinnangul kuritarvitab SEB Lepingu ülesütlemisega oma turguvalitsevat seisundit eesmärgiga kahjustada Monetti kui kiiralaene väljastava ettevõtja konkurentsivõimet, sest ta on SEB-i otsene konkurent tarbijakrediidi andmise kaubaturul. Monetti möönab, et kuigi Lepingu punkt 10.3 lubab ülesütlemistähtaega järgides Lepingu üles öelda, kehtivad KonkS §-st 16 tulenevalt SEB-i kui turgu valitsevat seisundit omava ettevõtja poolt lepingulise suhte lõpetamise suhtes oluliselt rangemad reeglid, mis keelavad SEB-l vastavat lepingu sätet Monetti suhtes ilma objektiivsete põhjendusteta rakendada. SEB-i Lepingu ülesütlemise põhjendused ei ole Monetti hinnangul aktsepteeritavad, sest temale teada olevalt ei ole SEB piiranud oma klientide poolt muude laenude (sh kiiralaenude või teistest pankadest võetavate laenude) võtmist. SEB-l puudub Lepingu lõpetamiseks ja edaspidisest autentimisteenuse osutamisest keeldumiseks objektiivne põhjus, kuna võimalikke klientide krediidiriske on võimalik maandada ka muul viisil. SEB-i poolt oma U-Neti klientide osas autentimisteenuse osutamisest keeldumise tõttu on Monetti jaoks võimalike klientide ring oluliselt piiratud, kuna panga autentimisteenuse kaudu enda identifitseerimine on Monetti klientide seas väga populaarne. Monettile teadaolevalt jätkab SEB Lepingus kirjeldatuga sarnase autentimisteenuse (teenuse sisu ei sõltu sisuliselt sellest, millisele ettevõtjale vastavat teenust osutatakse) osutamist muudele

¹ Kaasused nr IV/M.976 – *Banco Santander / San Paolo / Finconsumo*, COMP/M.1367 – *Inchcape Holdings Hellas / EFG Eurobank*, IV/M.1408 – *Halifax / Cetelem*.

ettevõtjatele (nt interneti teel pileteid või muid kaupu või teenuseid müüvad ettevõtjad) ning kasutab oma klientide sarnasel viisil autentimist jätkuvalt seoses SEB kontserni ettevõtjate poolt mis tahes viisil tarbijakrediidi andmisega (sh SEB enda poolt U-Neti vahendusel väikelaenu andmisega).

Seega lisaks põhjendamatu teenuse osutamisest keeldumisele SEB ka diskrimineerib Lepingü ülesütlemisest tulenevalt Monetti võrreldes teiste autentimisteenust kasutavate ettevõtjatega (sh SEB-ga samasse kontserni kuuluvate ettevõtjatega) ning tegemist on turgu valitseva seisundi kuritarvitamisega KonkS § 16 p 3 ja p 6 tähenduses.

3.1.2 Monetti AS esindaja 13.02.2009. a. e-kirjaga esitatud arvamus

Monetti esindaja on 13.02.2009. a. e-kirjas asunud seisukohale, et tuginedes pelgalt Konkurentsiameti poolt 05.10.2007. a. otsusele nr 39-L² ja 05.10.2007. a. otsusele 40-L³ ei ole võimalik Monetti taotluse alusel otsust teha, sest nendes otsustes jättis Konkurentsiamet kaubaturu lõplikult määramata. Nimetatud otsustes on Konkurentsiamet leidnud, et SEB-iga samasisulisi autentimisteenuseid pakuvad teised pangad, kuid Monetti esindaja hinnangul ei ole need omavahel asendatavad ning need ei asu ühel kaubaturul, kuna iga konkreetse panga autentimisteenust kasutades saab autentida ainult selle panga kliente. SEB-i oma klientide osas osutavad autentimisteenus ei ole asendatav ID-kaardi või Mobiil-ID abil autentimisega. Paljudel inimestel puuduvad ID-kaardid ja selle kasutamiseks vajalikud tehnilised vahendid (ID-kaardi lugeja, arvuti, kehtivad autentimiskoodid) ning üldiselt ei ole ID-kaardi elektrooniliste rakenduste kasutamine laialt levinud. Detsembris 2008. a. identifitseeris ennast Monettis ID-kaardiga [...] inimest ja erinevate pankade autentimisteenuse vahendusel ca [...] inimest. Mobiil-ID lahendust pakub hetkel ainult EMT oma lepingulistele klientidele ning selle kasutamisega kaasnevad täiendavad kulud. Monetti seisukohalt ei ole ID-kaart ja Mobiil-ID pankade autentimisteenusele reaalseks alternatiiviks.

Monetti esindaja esitas selgitusi ja võrdlusarvestusi kinnitamaks seisukohta, et Monetti ja teiste kiiralaenupakkujate tooted avaldavad SEB-i poolt pakutavatele laenuodetele konkurentsi ning nad asuvad seetõttu ühel kaubaturul. Üha rohkem kiiralaenupakkujaid hakanud tooma turule uusi tooteid suuremate laenusummade, pikemate perioodide ja madalamate (pankadele peaaegu sarnaste) intressidega. See tugevdab veelgi väidet, et kõik tarbijakrediidi tooted asuvad ühel kaubaturul. Samuti esitas Monetti esindaja selgitused klientide maksevõime kontrollimise kohta ja kiiralaenu mõjust SEB klientide maksevõimele.

3.1.3 Monetti esindaja 23.02.2009. a. kirjaga nr 4043 „Vastused 16. veebruari 2009. a. taotlusele“ esitatud teave

Konkurentsiamet palus 16. veebruari 2009. a. taotluses esitada andmed selle kohta, kui palju SEB-i kliente on esitanud ajavahemikul 15. detsember 2008. a kuni 16. veebruar 2009. a Monettile taotlusi laenu saamiseks ja kui paljudele nendest on Monetti keeldunud laenu andmisest põhjusel, et tal puudub võimalus kasutada SEB-i autentimise süsteemi. Samuti paluti teavet selle kohta, kuidas Monetti peab arvestust

² Placet Group OÜ vs AS SEB Eesti Ühispank, <http://www.konkurentsiamet.ee/public/Otsused/2007/o200739.pdf>

³ Credit Invest OÜ vs AS SEB Eesti Ühispank, <http://www.konkurentsiamet.ee/public/Otsused/2007/o200740.pdf>

iga laenu taotleja kohta ja millised andmed (põhjused) laenu andmisest keeldumise juhul selles kajastatakse.

Oma vastuses esitas Monetti esindaja Monettist laenu võtmise protseduuri lühikirjelduse, milles märkis muuhulgas, et isikutuvastamine toimub pangalingi või ID-kaardiga ning et vastava võimaluse puudumisel saab isiku tuvastada ka AS-i Eesti Post kontorites. Juhul, kui klient on juba kord Monettist laenu võtnud, siis saab ta järgnevat laenu taotleda lihtsustatud korras kas internetis või SMS-iga, kusjuures sellisel juhul enam uut isikutuvastamist pangalingi või ID-kaardiga vaja ei ole. Seega on ka praegusel hetkel (s.o vastuse koostamise ajal) võimalik Monettist mugavalt laenu võtta nendel SEB-i klientidel, kes olid enne 15. detsembrit 2008. a Monetti kliendid.

Vastuses märgitakse, et asjaolu, et potentsiaalset klienti ei ole SEB-i autentimise süsteemi kaudu võimalik autentida, ei tähenda, et Monetti kliendi taotluse tagasi lükkaks. Klient loobub sel hetkel ise taotlusest, kuna tal kui SEB-i kliendil ei ole võimalik internetis taotlusega edasi minna ehk isikut tuvastada, välja arvatud juhul, kui tal on võimalik kasutada autentimiseks ID-kaarti. Nende potentsiaalsete klientide kohta, kes selles taotluse faasis taotlusest loobuvad, Monetti AS andmeid ei kogu ning seega ei ole võimalik esitada andmeid SEB-i autentimise süsteemi kasutamise võimaluse tõttu taotlusest loobunud isikute arvu kohta.

Monetti omab teavet selle kohta, milliste vahendite kaudu on Monetti kliente autentitud. Samas vastuses märgitakse, et Monetti poolt kasutatava tarkvara iseärasusest tulenevalt ja senise vastava huvi puudumise tõttu vastavate andmete järele on Monettil võimalik esitada nimetatud andmed vaid 2009. aasta jaanuari kohta.

Tabel 1. Andmed autentimiste arvu kohta isiku autentimise viiside kaupa⁴

Jaanuar 2009.a.		
Audentimise viisid (mille kaudu autenditi)	Autentimiste arv	Osatähtsus
Hansapank	[...]	[...]
SEB Pank	-	-
Sampo Pank	[...]	[...]
Nordea Pank	[...]	[...]
ID-kaart	[...]	[...]
Postkontorid	[...]	[...]
Kokku	[...]	100

Monetti esindaja märkis, et sarnaselt Konkurentsiametile juba esitatud informatsiooniga on ka tabelis 1. toodud andmetest näha, et ID-kaardi abil autentimine ei ole pangalingi abil autentimisega võrreldav.

Lisaks eeltoodule esitas Monetti esindaja andmed selle kohta, millistes pankades asuvatele kontodele on laenu väljamakseid tehtud, mis annab ligikaudse ülevaate sellest, milliste pankade kliendid Monettist laenu võtavad ja seega ka vastavate pankade poolt pakutavat autentimisteenust kasutavad

⁴ Monetti esindaja teatel autentimine pangalingi või ID-kaardi alusel ei tähenda, et isik laenu sai. Postkontori kaudu autentimine tähendab, et isik sai laenu.

Tabel 2. Andmed laenude arvu kohta (pankade kaupa)

Mai 2008.a.		
Pank, kuhu laen laekus	Laenude arv (tk)	Osatähtsus (%)
Hansapank	[...]	[...]
SEB	[...]	[...]
Sampo Pank	[...]	[...]
Nordea Pank	[...]	[...]
Kokku	[...]	100
Detsember 2008.a.		
Hansapank	[...]	[...]
SEB	[...]	[...]
Sampo Pank	[...]	[...]
Nordea Pank	[...]	[...]
Kokku	[...]	100
Jaauar 2009.a.		
Hansapank	[...]	[...]
SEB	[...]	[...]
Sampo Pank	[...]	[...]
Nordea Pank	[...]	[...]
Kokku	[...]	100

Monetti esindaja märkis, et korduval laenu taotlemisel ei ole vaja kliendi isikut pangalingi või ID-kaardi abil tuvastada⁵. See selgitab SEB-i klientide poolt saadud laenude suurt hulka detsembris ja jaanuaris, kuigi SEB-i kaudu autentimine ei olnud alates 15. detsembrist 2008. a enam võimalik. Samas, erinevalt teistest pankadest, kelle klientidele väljastatud laenude arv on pidevalt kasvanud, näitab SEB-i klientidele väljastatud laenude arv tugevat langustrendi. Eeltoodust tulenevalt on Monetti esindaja hinnangul selge, et SEB-i otsus lõpetada oma süsteemi kaudu oma klientide suhtes autentimisteenuse osutamine on juba avaldanud olulist mõju tarbimislaenude kaubaturule.

3.1.4 Monetti esindaja 25.02.2009. a. e-postiga esitatud teave

Konkurentsiametile 25.02.2009. a. saadetud elektronkirjas selgitas Monetti esindaja, kuidas toimub esmakordne klientide autentimine postkontorite kaudu. Selgituste kohaselt klient läheb postkontorisse ja täidab seal vastava taotluse. Peale seda kontrollib postkontori töötaja isikut tõendava dokumendi alusel isikusamasust ja teeb vastavast dokumendist koopia, skaneerib nimetatud koopia ja taotluse arvutisse ning edastab e-postiga Monettile.

3.1.5 Monetti esindaja 03.03.2009. a. e-postiga esitatud teave

Konkurentsiametile 03.03.2009. a. saadetud elektronkirjas teatas Monetti esindaja, et veebruaris oli nende kliente autenditud ID-kaardi abil [...] korda. Jaanuaris oli vastav

⁵ Konkurentsiametile 03.03.2009.a. saadetud elektronkirjas märgib Monetti esindaja veelkord, et „laenuvõtjat identifitseeritakse põhjalikult vaid esimesel korral, hiljem on ta juba andmebaasis ja laenu andmine toimub lihtsamalt. Selle kohta vt palun kirjeldust alljärgneval aadressil: <http://www.monetti.ee/loan.php?op=req>“.

arv [...]. Monetti esindaja hinnangul ei ole seoses SEB-poolse autentimise teenuse osutamise lõpetamisega kliendid hakanud rohkem ID-kaarte autentimiseks kasutama, mis omakorda toetab seisukohta, et need autentimise viisid ei kuulu samale kaubaturule.

3.1.6 Monetti esindaja 26.03.2009. a. e-postiga esitatud teave

Konkurentsiametile 26.03.2009. a. saadetud esimeses elektronkirjas esitatud andmete kohaselt alustati AS Eesti Post postkontorites Monetti klientide autentimist 01.11.2008. a. Novembris oli postkontorites autenditud [...] isikut, detsembris [...] isikut, jaanuaris 2009. a. [...] isikut ja veebruaris [...] isikut. Monetti esindaja märgib, et ajavahemikus 01.12.2008 – 15.02.2009 oli Monettil Tai kampaania, mis võis mõjutada postkontorites autenditud isikute arvu.

3.1.7 Monetti esindaja 26.03.2009. a. e-postiga esitatud teave

Konkurentsiametile 26.03.2009. a. saadetud teisele elektronkirjale oli lisatud kaks manust. Manus pealkirjaga „Eesti Post – ankeet 31.10.2008“ sisaldas Monetti logoga vormi pealkirjaga „Laenulepingu kohane isikusamasuse tuvastamine“. Manus pealkirjaga „Eesti Post – JUHEND – isikute-tuvastamine 11.2008“ sisaldas väljavõtet Monetti klienditeenindaja juhendist, mis käsitleb Eesti Post AS-i kontoris isiku tuvastamisega seonduvat, s.h klienditeenindaja toiminguid. Monetti esindaja teatel ei osuta Monettile ükski teine ettevõtja Eesti Post AS-ga sarnast kliendi isiku tuvastamise teenust, kuigi sellist teenust osutatakse R-kioskites mõnele Monetti konkurendile.

3.1.8 Monetti esindaja 11.05.2009. a. e-postiga esitatud teave

Konkurentsiametile 11.05.2009. a. saadetud elektronkirjas teatas Monetti esindaja, et Eesti Post AS-ga sõlmiti leping peamiselt selleks, et juhul, kui Monetti klienditeenindusel jääb pärast kliendile küsimuste esitamist (klienditeeninduse töötaja võtab iga kliendiga telefonitsi ühendust) väiksemgi kahtlus kliendi isiku osas (pärast pangalingi teenuse⁶ kasutamist), siis on võimalik saata klient täiendavale isiku tuvastamisele Eesti Post AS-i postkontorisse. Lisaks võimaldab Eesti Post AS-ga sõlmitud leping teenindada neid kliente, kes mingil põhjusel ei saa või ei taha muid isiku tuvastamise meetodeid kasutada.

3.2 SEB-i esitatud teave

3.2.1 SEB-i 02.03.2009. a. kirjaga nr. 5.2-2/3548 „Vastus järelepärimisele – autentimisteenuse osutamine AS-ile Monetti“ esitatud seisukoht

SEB esitas 02.03.2009. a. kirjaga nr. 5.2-2/3548 Konkurentsiameti 18.02.2009. a. kirjaga nr 5.1-1/09-0008-008 tehtud järelepärimisele seoses Monetti taotlusega järgmise seisukoha.

SEB ei nõustu Monetti esindaja väitega selle kohta, et tulenevalt rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadusest peab Monetti tuvastama kliendid

⁶ Pankade poolt pakutav autentimisteenus kliendi isiku identifitseerimiseks.

sidevahendite – kas pankade autentimiskeskonna või ID-kaardi – vahendusel. Sidevahendid on vaid üheks alternatiiviks näost-näku kliendi tuvastamisele ning sellisel viisil saab kliente tuvastada vaid pärast kliendisuhete loomist. Viidates RahaPTS § 15 lg-le 1⁷ märgib SEB, et tema hinnangul ei ole pankade autentimisteenuse kasutamine seadusest tulenev nõue, mille olemasoluta ei saa klientidele kiiralaenuteenust osutada, vaid sisuliselt mugavusteenus kulude kokkuhoidmiseks. SEB-ile teadaolevalt on osad kiiralaenufirmad juba loobunud pankade vahendusel klientide autentimisest. Esmaseks isikusamasuse tuvastamiseks tehakse koostööd üle Eesti teeninduspunkte omavate ettevõtetega ning hilisem kliendiga suhtlus käib kas samade teeninduspunktide vahendusel, SMS-i teel või kodulehe vahendusel (klient tuvastatakse talle väljastatud koodide abil). SEB-i tegevus autentimisteenuse kaupmehelepingu lõpetamisel ei vähenda kuidagi Monetti võimalusi klientidele teenust osutada.

SEB-i hinnangul on ekslik Monetti esindaja poolt eraldiseisvana piiritletud panga poolt läbi U-Neti oma klientidele osutatava autentimisteenuse turg. Antud juhul on kaubaks tarbijate elektrooniline autentimisteenus. Autentimisteenuse sisuks on tarbijatest klientide identifitseerimine läbi elektroonilise kanali. Autentimisteenust pakuvad Eestis kõik turul tegutsevad suuremad pangad – Swedbank, SEB Pank, Nordea panga filiaal ja Danske panga filiaal ning kõikide pankade autentimisteenused konkureerivad omavahel hinna ja kasutamistingimuste osas. Kaupmehed saavad valida endale tema jaoks soodsamatel tingimustel autentimisteenust pakkuva panga (ei pea ilmingimata kõikide pankadega sama teenuse osutamise lepinguid sõlmima). Füüsilisest isikust kliendid saavad ennast kaupmehe jaoks autentida läbi ükskõik millise eespool nimetatud panga. Kliendil on ennast võimalik elektrooniliselt autentida ka ID-kaardi ja mobiili-ID põhisel. SEB märgib, et on üldlevinud ja tavapärane (eriti nooremate inimeste hulgas), et arveldusarvet ja internetipanka omatakse korraga mitmes pangas. Arveldusarve ja internetipanga omamine ei too endaga tarbijatest klientidele kaasa mingeid kulutusi. Ka juhul, kui klient omab kliendisuhet ainult ühe pangaga, on võimalik sisuliselt null-kulutustega sõlmida internetipanga leping pangaga, kes pakub kiiralaenufirmadele autentimisteenust. Järjest populaarsemaks on saanud ka ID-kaardi (seda propageerivad ka riigiasutused) või mobiili-ID põhine autentimine, mis ei ole seotud ühegi panga kliendiks olemisega.

SEB hinnangul ei asu SEB ja Monetti oma laenutoodetega ühel ja samal kaubaturul ega konkureeri omavahel. Peamised tunnused, mille poolest SEB ja Monetti poolt pakutavad laenutoodet üksteisest kardinaalselt erinevad, on enne laenu väljastamist kliendi maksevõime kontrollimine (laenu saamise tingimused), krediidi kulukuse määra suurus tarbija jaoks ja erinev sihtgrupp. Erinevalt Monettist kontrollib SEB laenu taotleva kliendi tausta lisaks maksevõlgnevustele ka kliendi potentsiaalse maksevõime ja juba olemasolevate kohustuste osas. Mistahes vormis (arvelduslaen, krediitkaart, Soovilaen, SEB järelmaks) krediidi saamise eelduseks on laekumised (palk jne) SEB-s olevale arvelduskontole või täieliku ülevaate esitamine oma olemasolevate kohustuste ja sissetulekute kohta teistes pankades. Täielik ülevaade iseenesest ei ole veel aluseks krediidi saamisel. Klient saab laenu ainult tingimusel, kui pank on veendunud kliendi krediidi tagasimaksmise võimes (kliendi kohustused ja sissetulekud vastavad panga poolt kehtestatud krediidi saamise nõuetele). Pankade

⁷ RahaPTS § 15 lg 1 - Krediidiasutuses või finantseerimisasutuses konto avamisel või muu teenuse esmakordsel kasutamisel isiku poolt, kellega krediidiasutusel või finantseerimisasutusel ei ole ärisuhet, tuleb tehingus osaleva või teenust kasutava isiku isikusamasus tuvastada, viibides isiku või tema esindajaga samas kohas.

eesmärgiks on pikaajaline kliendisuhe, nad pakuvad oma klientidele lisaks laenule kogu finantsteenuste paketti (erinevad arveldusvõimalused, hoiused jne). Kiiralaenufirmade suhe kliendiga piirdub üldjuhul vaid laenutoodete pakkumisega. Vastavalt Monetti kodulehel avaldatud infole on Monetti poolt pakutavate kiiralaenu krediidi kulukuse määr aastas 1365 – 4968%. Samas näiteks panga krediitkaardi krediidi kulukuse määraks on 18% aastas. Ka arvelduslaenu, Soovilaenu ja SEB järelmaksu krediidi kulukuse määrad jäävad samasse suurusjärku.

Monetti esindaja teatel on kiiralaenufirmade klientideks tavaliselt isikud, kes vajavad kiiresti väikest laenu (1000 – 2000 krooni) ja väga lühikeseks ajaks, kuid SEB oma klientidele sellistel tingimustel eraldi laenutooteid ei paku. Näiteks Soovilaenu puhul on minimaalseks laenusummaks 5000 krooni ja minimaalseks tagasimakse tähtajaks 1 kuu, SEB järelmaksu puhul on minimaalseks summaks 2000 krooni ja minimaalseks tagasimakse tähtajaks 3 kuud. Keskmiseks Soovilaenu summaks, mida SEB klientidele väljastab, on 35 000 krooni. Kõige enam kasutavad SEB kliendid krediidi saamiseks krediitkaarti ja arvelduslaenu. Need on üldjuhul ka kõige soodsamad krediidi saamise ja kasutamise võimalused. Krediitkaarte ja arvelduslaenu ei saa võrrelda Monetti poolt väljastatavate laenudega, kuna need ei ole puhtalt laenutooted, vaid on seotud ka panga poolt pakutavate teiste teenustega (krediitkaardil on pangakaardi funktsioon ja arvelduslaen on seotud kontoga) ja need eeldavad eelnevat head kliendisuhet panga ja kliendi vahel. Lisaks on krediitkaartide ja arvelduslaenu puhul üldjuhul võimalik krediidisumma kliendi enda poolt vabalt valitud ajal ilma täiendavate kulutusteta tagasi maksta. SEB märgib, et Monetti poolt võrdlevas tabelis toodud andmeid laenude suuruse, tähtaja ja kulukuse kohta ei saa võrdlusena kasutada, kuna on suures osas hüpoteetilised ja ei vasta reaalsele olukorrale. SEB-i ja Monetti laenukliendiks saamise tingimused on erinevad, samuti erinevad suurel määral laenutoodete tingimused ning laenu sihtgrupp. SEB-i hinnangul tema ja Monetti laenutooted ei konkureeri omavahel ning need ei ole tarbijate jaoks teineteisega asendatavad.

SEB märgib, et üldlevinud praktika kohaselt võtavad kiiralaenufirmadest kiiralaenu need kliendid, kellele pangad on erinevatel põhjustel keeldunud laenu väljastamisest (kliendil ei ole püsivat või panga jaoks piisavat sissetulekut, kliendil on eelnevalt võetud suuri kohustusi jne).

SEB ei oma Eesti pangandusturul mitte ühegi näitaja osas turuosa üle 40 protsendi (jääb reaalset [..] % ümber). Igas turusegmendis on Eestis suurima turuosaga pangaks Swedbank. SEB on suuruselt teise turuosaga pangaks Eestis. Swedbank'i poolt pakutava tarbijate elektroonilise autentimisteenuse kaudu on kaupmeestel võimalik jõuda ligikaudu kaks korda suurema arvu tarbijateni ning suuruselt teise turuosaga pangana Eestis ei saa SEB olla turgu valitsevas seisundis. Seega ei kohaldu SEB-i suhtes ka KonkS § 16 sätestatud piirangud/keelud turgu valitseva seisundit omava ettevõtja tegevuse osas.

SEB ütles Monettiga sõlmitud autentimisteenuse kaupmehelepingu üles alates 15. detsembrist 2008. a vastavalt lepingu punktile 10.3, mille kohaselt on lepingu poolel õigus leping korraliselt üles öelda, teatades sellest teisele poolele kirjalikult 1 kuu ette. Monetti pidi juba lepingut sõlmides arvestama selle ülesütlemise võimalusega ning tal ei saanud olla õigustatud ootust lepingu lõputu kehtivuse suhtes. Vastavalt krediitdinasutuste seaduse §-le 89 lg 9 on krediitdinasutus vaba otsustama, keda teenindamisele võtta (kellega lepingut sõlmida) või mitte võtta.

SEB-i hinnangul oleks Monettiga sõlmitud autentimisteenuse kaupmehelepingu ülesütlemine õigustatud ka juhul, kui SEB oleks turgu valitsevat seisundit omav teenusepakkuja. Autentimisteenuse kaupmehelepingu ülesütlemine kõigile kiirleenu pakkuvatele firmadele on põhjendatud SEB klientide kaitsmise vajadusega, kuna kiirleenu väljastamisega SEB klientidele halveneb nende võime tagasi maksta SEB poolt väljastatud laene ja täita muid kohustusi. SEB märgib, et tuginedes praktikale saab kindlalt väita, et üks osa klientidest tasub oma igakuiseid laenumakseid kiirleenufirmadest saadava laenu abil. Veel suurem osa on neid, kes juba võlgnevuses olles tasuvad võlga kiirleenu abil. Arvestades pangalaenu võrreldes lihtsaid laenu saamise tingimusi ja ülisuurt krediidi kulukuse määra, on kliendi jaoks väga suur oht sattuda „surnud ringi“, kus uue laenuga püütakse kustutada vanu võlgu. SEB nendib, et klientide maksevõimet ei vähenda ainult kiirleenu võtmine, seda võib teha ka iga teine põhjalikult kaalutlemata finantsotsus nagu näiteks kalli elektroonika ostmine vms. Siiski on suuremate esemete soetamine tavaliselt rohkem kaalutud otsus, mida ei saaks võrrelda emotsiooni ajal tehtud laenuvõtmisega. Järelmaksuga ostes kontrollib pank eelnevalt põhjalikult kliendi maksevõimet ning võimaldab järelmaksu üksnes panga poolt nõutud maksevõimelisuse kriteeriumide täitmise korral. Kuna SEB on üles öelnud lepingud ka kõigi teiste kiirleenu teenust pakkuvate firmadega ning uusi lepinguid ei sõlmi, konkureerivad kõik nimetatud firmad omavahel võrdsetel alustel ning ühelgi kiirleenufirmal ei ole eelisseisundit SEB klientide elektroonilise autentimise osas.

3.2.2 SEB-i 03.03.2009. a. e-postiga esitatud täiendavad selgitused

Konkurentsiamet esitas oma 02.03.2009. a. elektronkirjaga SEB-ile täiendavad küsimused eesmärgiga täpsustada SEB-i 02.03.2009. a. kirjaga nr 5.2-2/3548 esitatud teavet. 03.03.2009. a. saadetud elektronkirjas esitas SEB alljärgnevad täiendavad selgitused.

Konkreetselt panga autentimisteenuse abil saab identifitseerida ainult selle panga kliente. SEB-i seisukoht (avaldatud 02.03.2009.a. kirjas nr 5.2-2/3548) põhineb eeldusel, et tänapäeval ei ole klient seotud enam ühe pangaga nii tugevalt kui varasematel aegadel. SEB-i hinnangul on valdav osa inimestest korraga rohkem kui ühe panga kliendid. Seda näitab ka reaalne statistika, mille kohaselt järjest suureneb väiksemate pankade klientide arv, samal ajal suurematel pankadel klientide arv ei vähene. SEB-l on näiteks kokku üle [...] kliendi (üle [...] % Eesti elanikkonnast), kuid SEB turuosa erinevate toodete osas jääb [...] % ümber.

Lisaks on Euroopa Komisjon ja Euroopa Pangandusföderatsioon kokku leppinud erinevate meetmete paketi, mille abil soodustada klientide liikuvust erinevate pankade vahel, et pangal ei oleks võimalik klienti endaga siduda. Reaalselt see Eestis juba toimib (mitme panga kliendiks olek ei too endaga kaasa täiendavaid kulusid, kuna arvelduskonto ja internetipanga teenused on tasuta) ja tulevikus muutub pankade vahetamine veelgi lihtsamaks.

Kui näiteks SEB poolt pakutava autentimisteenuse hind on kaupmehe jaoks liiga kõrge, siis kaupmehel ei ole otstarbekas SEB-ga autentimisteenuse lepingut sõlmida, vaid kasutada alternatiivseid võimalusi (teiste pankade või ID-kaardi vahendusel autentimine, kliendi identifitseerimine läbi oma kodulehe kliendile väljastatavate koodide vms abil).

SEB-i hinnangul asub asjaomase kaubaturu piiritlemise kontekstis lisaks pankade poolt pakutavale elektroonilise autentimise teenusele samal kaubaturul ka ID-kaardi vahendusel autentimise teenus. Riik propageerib aktiivselt ID-kaardi vahendusel

autentimist ja kutsub üles eelistama ID-kaardi põhised autentimist pankade vahendusel autentimisele (näiteks e-maksuamet). Eestis on välja antud üle 1,1 miljoni ID-kaardi, mis kõik on varustatud ka võimalusega isikut elektrooniliselt identifitseerida – see on valdav enamus teovõimelisest elanikkonnast ja hõlmab kõikide pankade kliente. Senine elektrooniline ID-kaardi kasutus on olnud suhteliselt tagasihoidlik, sest isikutele ei ole olnud selle kasutamiseks otsest vajadust või olid kasutusel alternatiivsed meetmed (s.h. pankade autentimine).

SEB mõnab, et tema poolt autentimisteenuse lepingu ülesütlemise tulemusena võib tekkida juurde isikuid, kes ei saa ennast kaupmehe jaoks identifitseerida (st kellel pole ID-kaarti ega mobiili ID-d ning kes ei taha peale SEB-i ka mõne teise panga kliendiks hakata). Samas leiab SEB, et see on kaupmehe äririsk, kui ta on oma äri ja klientide autentimise üksnes pankade poolt pakutavale teenusele üles ehitanud. SEB-i hinnangul ei oma ta turgu valitsevat seisundit, seega ei kehti SEB-i suhtes täiendavaid kohustusi KonkS § 16 mõttes. Pangad ei ole üldjuhul huvitatud sellest, et nende autentimisteenust ei kasutata (v.a arvatud erijuhud, kui autentimisteenuse osutamine on panga jaoks kahjulik), kuna teenuse osutamine on panga jaoks tuluallikas. Seega ei saa pank autentimistasusid ka ebamõistlikult kõrgel hoida. SEB-i hinnangul ei ole kaupmeestel kohustust sõlmida lepinguid autentimisteenuse osutamiseks kõikide pankadega. Kaupmeestel ei ole kohustust üldse klientidele enda elektroonilise tuvastamise võimalust pakkuda. See on lisaväärtus, mida ta klientidele pakub ning kaupmees sõlmib lepingu ainult selle pangaga, kelle poolt pakutavad tingimused on talle vastuvõetavad. Suurem osa klientidest on SEB-i hinnangul elektrooniliselt identifitseeritavad kahe või enama Eestis tegutseva panga poolt.

3.2.3 SEB 03.03.2009. a. e-postiga esitatud seisukoht

03.03.2009. a. saadetud teises elektronkirjas esitas SEB täiendavad selgitused järgnevalt. Kaupmees (antud juhul Monetti) ei osuta teenust ainult SEB-i klientidele, vaid kõigile, kes soovivad kiirraenu saada. SEB-i hinnangul ei ole eraldiseisvat kaubaturgu, mis hõlmaks ainult SEB-i klientide elektroonilist autentimist, selline kaubaturg ei ole eraldiseisvana eksisteeriv ning seda ei saa vaadelda eraldi teiste pankade poolt osutatavast autentimisteenusest ega ID-kaardi vahendusel autentimisest. Nimelt see turg kattuks suurel määral teiste pankade poolt osutatava elektroonilise autentimisteenuse turuga (paljud kliendid samad) ja riigi poolt osutatava ID-kaardi autentimisteenuse turuga. ID-kaardi osas on kokkulangevus eriti suur - väljastatud ID-kaartide arv on ca 1,1 miljonit, SEB klientide arv ca [...]. Usutavasti omab valdav enamus SEB-i U-Neti klientidest ka ID-kaarti. Seega on kaubad või vähemalt suur osa kaupadest sellel turul omavahel asendatavad.

3.2.4 SEB 04.03.2009. a. e-postiga esitatud seisukoht

Seoses Monetti esindaja poolt väljendatud seisukohaga, et tulenevalt nende kogemusest, et ainult vähesed kliendid identifitseerivad ennast ID-kaardi abil, ei ole need erinevad identifitseerimise viisid, s.o ID-kaardi abil ja panga autentimisteenuse kaudu, omavahel asendatavad, esitas SEB järgmise arvamuse. SEB-i hinnangul on ID-kaardi abil klientide autentimise võimalus olemas ning asjaolu, et kliendid ei kasuta veel aktiivselt sellist võimalust, ei tohiks turu määratlemisel suurt tähtsust omada. Riik propageerib hetkel väga jõuliselt ID-kaardi abil autentimist ja selle eelistamist panga vastavale teenusele. Sama teevad ka pangad ise - nt ID-kaardiga autentides saab läbi internetipanga kogu limiidi piires raha korraga üle kanda, panga parooli ja

koodikaardiga vaid kuni 5000 krooni päevas. SEB hinnangul on see vaid aja küsimus, mil enamus inimesi ID-kaardi põhised autentimised kasutama hakkab.

3.3 Pankade esitatud teave klientide arvu kohta ning andmed laenude ja hoiuste mahu kohta

Konkurentsiamet esitas 14.01.2009. a. elektronkirjaga järelepärimise Swedbank AS-le, SEB-ile ja teistele Eestis tegutsevatele pankadele ja välispankade filiaalidele klientide arvu kohta, s.h internetpanga klientide arvu kohta seisuga 31.12.2008. a.

Swedbank AS teatas 20.01.2009. a. kirjaga nr 200.167-030/3254, et seisuga 31.12.2008. a. oli Swedbank AS-l [...] eraisikust klienti ja [...] äriklienti. Eraklientidest kasutas internetipanka [...] isikut ja äriklientidest [...] isikut. Swedbank AS-i esitatud andmetest nähtub, et internetipanka kasutas [...] % eraklientidest.

SEB teatas 19.01.2009. a. elektronkirjaga, et SEB-l oli [...] eraisikust klienti ja [...] äriklienti. Eraklientidest kasutas internetipanka [...] isikut ja äriklientidest [...] isikut. SEB-i esitatud andmetest nähtub, et internetipanka kasutas [...] % eraklientidest.

AS Eesti Krediidipank teatas oma 9.01.2009. a. elektronkirjas, pangal oli avatud kontoga (aktiivseid) [...] eraisikust klienti ja [...] äriklienti. Aktiivseid internetipanga lepinguid oli [...] (kõik eraisikud, sest ka juriidilise isiku teenindamiseks interneti teel sõlmitakse leping selle juriidilise isiku poolt volitatud eraisikuga, ühe ja sama lepingu raames kasutab eraisik nii enda kui temale volitatud teiste era- ja juriidiliste isikute kontosid). AS Eesti Krediidipank on seisukohal, et paljud isikud on korruga mitme panga kliendid. Kirjas märgitakse samuti, et autentimisteenuse lepinguid üldjuhul enam juurde ei sõlmita, eesmärgiga suunata kõiki kasutama ID-kaardiga riiklikku elektroonilise isikutuvastuse teenust.

Finantsinspektsiooni poolt koostatud analüüsi „Eesti finantsteenuste turg seisuga 31.12.2008. a.“⁸ kohaselt moodustas SEB-i turuosa kogu Eestis väljastatud laenude osas 23% (Swedbank 46%). Eraisikute laenude osas oli SEB-i turuosa 25% (Swedbank 47%). SEB hoiuste maht on ligikaudu kaks korda väiksem, kui Swedbankil.

3.4 Kohtuvaidlus Keskkriminaalpolitsei Rahapesu andmebüroo poolt Monettile tehtud ettekirjutuse osas

Keskkriminaalpolitsei Rahapesu andmebüroo 20. juuni 2008. a. tehtud ettekirjutusega nr 1-5/1446 pandi Monettile kohustus tuvastada finantsteenuse osutamisel kliendi isikusamasus vastavalt rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (edaspidi RTRTS) § 12 lg 2 p-s 1 ja § 15 lõikes 1 sätestatud nõuetele. Rahapesu andmebüroo poolt läbiviidud kohapealse kontrolli käigus on tuvastatud, et Monetti ei ole ärisuhete loomisel või kui ärisuhet ei ole loodud, siis teenuse esmakordsel osutamisel, milleks on laenu andmine, tuvastanud kliendi isikusamasust kliendiga samas kohas viibides ega ole teinud koopiat kliendi isikut tõendavast dokumendist.

⁸ Eesti finantsteenuste turg seisuga 31.12.2008, http://www.fi.ee/failid/ylevaade_12_2008.pdf

Monetti vaidlustas Keskkriminaalpolitsei Rahapesu andmebüroo ettekirjutuse Tallinna Halduskohtus. Keskkriminaalpolitsei Rahapesu andmebüroo leidis kohtule esitatud seisukohas⁹, et Monetti ei ole ka oma kohustusi RTRTS paragrahv 28 mõttes kolmandale isikule edasi andnud, kuivõrd eriseadusest lähtuvate kohustuste edasiandmisel peavad lepingu mõlemad pooled olema teadlikud sellest, millised kohustused ja millises ulatuses edasi antakse, kuidas toimub teabevahetus ning kus ja kuidas hoitakse nende kohustuste täitmisega seotud dokumente. Samuti, RTRTS § 28 lg 2 p-de 5-6 kohaselt peab kohustatud isikul (antud juhul Monettil) olema õigus ja võimalus kontrollida kolmanda isiku poolt seaduses sätestatud nõuete täitmist ning dokumente tuleb hoida RTRTS-s sätestatud korras, st nii, et need oleks vajaduse korral kohe järelevalveorganile esitatavad. Keskkriminaalpolitsei Rahapesu andmebüroo hinnangul pangalingi leping selliseid tingimusi ei sisalda. Tallinna Halduskohtu rahuldab oma 30.09.2008. a. otsusega haldusasjas nr 3-08-1220 Monetti kaebuse ja tühistas Keskkriminaalpolitsei Rahapesu andmebüroo 20. juuni 2008. a. tehtud ettekirjutuse nr 1-5/1446.

Keskkriminaalpolitsei Rahapesu andmebüroo esitas apellatsioonikaebuse Tallinna Ringkonnakohtule palvega tühistada Tallinna Halduskohtu 30.09.2008. a. otsus ja jätta uue otsusega Monetti kaebus rahuldamata. Oma 24.04.2009. a. otsusega Tallinna Ringkonnakohtu rahuldab Keskkriminaalpolitsei Rahapesu andmebüroo apellatsioonikaebuse, tühistas Tallinna Halduskohtu otsuse ja tegi antud haldusasjas uue otsuse ning jättis Monetti kaebuse rahuldamata.

Monetti esitas Riigikohtule kassatsioonikaebuse Tallinna Ringkonnakohtu otsuse peale, mida Riigikohtu halduskolleegiumi 25.06.2009. a. määruse (reg. nr 7-1-3-328-09) kohaselt menetlusse ei võetud.

Monetti alustas alates novembrist 2008. a AS-i Eesti Posti teenuse kasutamist isikusamasuse tuvastamiseks. Selline isikusamasuse tuvastamise viis on käesolevaks ajaks muutunud kohustuslikuks kõikidele Monettist esimese laenu taotlejatele. Seisuga 7.10.2009. a. oli Monetti veebilehel esimese laenu taotlemise kohta toodud teabe¹⁰ hulgas märgitud järgmist. „Tulenevalt 28.01.08 jõustunud Rahapesu ja terrorismi tõkestamise seadusest peavad kõik esmakordsed laenu taotlejad enne laenusumma väljastamist oma isiku ühekordselt tuvastama. Palume selleks pöörduda koos isikut tõendava dokumendiga AS Eesti Post postkontorisse kolmekümne (30) päeva jooksul laenu taotluse täitmisest“.

4. Õiguslik hinnang

4.1. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse kohaldamise küsimus

Nagu Monetti esindaja ise märkis 05.01.2009. a. kirjaga nr 4043 esitatud taotluses, on Monetti rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse kohaselt kohustatud isik, kes peab rakendama vajalikus ulatuses hoolsusmeetmeid (mille üheks osaks on klientide isikusamasuse tuvastamine piisavalt tõhusate vahenditega). Seega laienevad talle RTRTS-st kui eriseadusest tulenevad kohustused, s.h hoolsusmeetmete

⁹ Tallinna Halduskohtu 30.09.2008.a. otsus haldusasjas nr 3-08-1220, lk 5, p 18

¹⁰ <http://www.monetti.ee/loan.php?op=new>,

rakendamise osas. Nagu käesoleva otsuse punktis 3.4 märgitud, on Keskkriminaalpolitsei Rahapesu andmebüroo tuvastanud, et Monetti poolt rakendatud meetmed, s.h laenu andmiseks pangalingi kaudu kliendi isikusamasuse tuvastamise viis, ei vastanud RTRTS-i nõuetele. Tallinna Ringkonnakohus on 24.04.2009. a. otsusega kinnitanud Keskkriminaalpolitsei Rahapesu andmebüroo seisukoha seaduslikkust ning Riigikohus jättis Monetti vastavasisulise kassatsioonikaebuse 25.06.2009. a. määruse kohaselt menetlusse võtmata. Eeltoodust ilmneb, et teenus, mille osutamist Monetti SEB-lt KonkS §-le 16 tuginedes nõudis, ei olnud kooskõlas RTRTS-i nõuetega. Järelikult ei olnud teenuse osutamisest keeldumine SEB-i poolt juba pelgalt sel põhjusel KonkS-ga vastuolus ka juhul, kui SEB omaks turgu valitsevat seisundit. Siinkohal ei oma tähtsust ka see, et SEB-i poolt teenuse osutamise lõpetamisele esitatud põhjendused ei olnud algselt seotud RTRTS-i nõuetega. Olukorras, kus teenuse osutamine on vastuolus RTRTS-ga, ei ole sellise teenuse osutamisest keeldumine vastuolus KonkS-ga.

Menetluse käigus kogutud teabest ilmnes, et Monetti on RTRTS-i nõuete täitmiseks käesolevaks hetkeks oma klientide isikusamasuse tuvastamise korraldust põhjalikult muutnud. Monetti alustas alates novembrist 2008. a AS-i Eesti Posti teenuse kasutamist isikusamasuse tuvastamiseks. Selline isikusamasuse tuvastamise viis on käesolevaks ajaks muutunud kohustuslikuks kõikidele Monettist esimese laenu taotlejatele. Konkurentsiamet järeltab eeltoodu põhjal, et kuna Monetti on RTRTS-i nõuetest tulenevalt asunud kasutama AS-i Eesti Post teenuseid isikusamasuse tuvastamiseks, siis on SEB-i poolt pakutavale teenuse asemele ka seaduse nõuetele vastav lahendus leitud.

4.2 Asjaomane kaubaturg ja turgu valitseva seisundi puudumine

Kuigi eelpool toodust ilmnes, et SEB-i poolt autentimisteenuse osutamisest keeldumise KonkS-le vastavuse küsimus langeb juba pelgalt RTRTS-i kohaldumise tõttu ära, peab Konkurentsiamet siiski vajalikuks selgitada, et SEB ei oma Monetti poolt silmas peetud viisil turgu valitsevat seisundit. Konkurentsiamet on asunud samasugusele seisukohale antud järelevalvemenetluse asjaoludega võrreldavates 05.10.2007.a. otsuses nr 39-L¹¹ ja 05.10.2007.a. otsuses 40-L¹². Käesolevas järelevalvemenetluses kogutud teabe põhjal ei ole põhjust asuda teistsugusele seisukohale.

Konkurentsiseaduse § 3 lg 1 kohaselt on kaubaturg hinna, kvaliteedi, tehniliste omaduste, realiseerimis- ja kasutustingimuste ning tarbimis- ja muude omaduste poolest ostja seisukohalt omavahel vahetatavate või asendatavate (edaspidi *asendatavate*) kaupade käibimise ala, mis hõlmab muu hulgas kogu Eesti territooriumi või selle osa.

Konkurentsiamet asus eelpool viidatud 2007. a. otsustes seisukohale, et pankade poolt pakutavad tarbijate elektroonilise autentimise teenused asuvad samal kaubaturul, sest tegemist on sisult identsete teenustega. Konkurentsiamet tõdes, et ID-kaardil ning Mobiil-ID-l põhinevaid tarbijate autentimise lahendused võivad, aga ei pruugi asuda

¹¹ Placet Group OÜ vs AS SEB Eesti Ühispank,
<http://www.konkurentsiamet.ee/public/Otsusesd/2007/o200739.pdf>

¹² Credit Invest OÜ vs AS SEB Eesti Ühispank,
<http://www.konkurentsiamet.ee/public/Otsusesd/2007/o200740.pdf>

samal kaubaturul pankade poolt pakutavate teenustega. Konkurentsiamet jättis selle küsimuse otstarbekuse kaalutlusel lahtiseks.

Monetti esindaja poolt Konkurentsiametile esitatud taotluses on silmas peetud ligipääsu SEB U-Neti teenusele, mille sisuks on klientide elektrooniline autentimine. Monetti esindaja on esitatud taotluses asunud seisukohale, et SEB-i poolt osutatav autentimisteenus moodustab eraldi kaubaturu ning SEB omab sellel turul turgu valitsevat seisundit. Monetti on seisukohal, et interneti teel kaupu või teenuseid pakkuvatel ettevõtjatel endil on pankade poolt rakendatava, sarnase turvalisuse astmega süsteemi loomine praktiliselt võimatu, kuna see eeldaks mingil ajahetkel klientidega füüsilist näost näkku identifitseerimist ning oleks ka majanduslikult ebaotstarbekas. Samuti ei paku sarnast pankadega konkureerivat autentimisteenust kolmandad isikud. Monetti hinnangul on ID-kaardil põhinev autentimine niivõrd vähe levinud, et ei kujuta endast arvestatavat alternatiivi pankade poolt osutatavale teenusele.

Konkurentsiamet ei nõustu Monetti seisukohaga, et kuna SEB-i klientideni on olnud võimalik jõuda üksnes SEB-i autentimisteenust kasutades, siis moodustab SEB-i poolt osutatav teenus eraldiseisva kaubaturu. Konkurentsiamet leiab, et isegi juhul, kui mingi panga klientidel ei oleks tõepoolest võimalik kasutada alternatiivseid autentimise võimalusi (n. teiste pankade poolt pakutava teenuse või ID-kaardi abil), on Monettil võimalik jätkuvalt müüa oma teenuseid teiste pankade klientidele. Monettil ei ole vahet, millise panga kliendile oma teenuseid müüa ning ühe panga kliendid ei moodusta sellist eraldiseisvat gruppi, kellega seonduvalt tuleks selle panga poolt osutatavat autentimisteenust eraldi kaubaturule asetada. Seega on Konkurentsiameti 2007. a. otsustes sisalduv seisukoht, mille kohaselt kõikide pankade autentimisteenused asuvad samal kaubaturul, korrektne ning käesolevas järelevalvemenetluses ei ole ilmnenud sellist uut teavet, mille põhjal võiks asuda teistsugusele seisukohale.

Eelpool kirjeldatud viisil määratletud kaubaturul võib turgu valitsevat seisundit omada selline pank, kelle klientideks niivõrd suur osa kõikidest tarbijatest, et tal tekib autentimisteenust kasutavate teiste ettevõtjate suhtes reaalne turujõud. Konkurentsiamet on alljärgnevalt selgitanud, et SEB-l tulenevalt tema tegevusmahtudest sellist turujõudu ei ole. Monetti poolt kirjeldatud viisil kaubaturu määratlemine (st. iga panga autentimisteenus moodustab eraldiseisva kaubaturu) viiks loogiliselt ilmselgelt väärale järeldusele, et ka väga väike pank (n. üksnes 1%-i tarbijatest teenindav) võib omada turgu valitsevat seisundit. Konkurentsiameti hinnangul on selline seisukoht vastuolus KonkS-s sisalduva kaubaturu ja turgu valitsevat seisundit omava ettevõtja määratlusega, sest selline väike pank ei oma Monetti suhtes ilmselgelt mitte mingisugust majanduslikku võimu.

KonkS § 13 lg 1 kohaselt loetakse turgu valitsevat seisundit omavaks ettevõtja või mitu samal kaubaturul tegutsevat ettevõtjat, kelle positsioon võimaldab tal/neil sellel kaubaturul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, varustajatest ja ostjatest. Turgu valitseva seisundi omamist eeldatakse, kui ettevõtjale või mitmele samal kaubaturul tegutsevatele ettevõtjale kuulub kaubaturul vähemalt 40 protsenti käibest.

Konkurentsiamet täheldas 2007. a. otsustes, et AS SEB Eesti Ühispank (praegu SEB) äritegevuse maht on umbes kaks korda väiksem, kui Hansapangal (praegu AS Swedbank). Hansapanga enam kui kaks korda suurem eraisikute hoiuste maht viitas asjaolule, et Hansapanga poolt pakutava tarbijate elektroonilise autentimise teenuse

kaudu on võimalik jõuda umbes kaks korda suurema arvu tarbijateni. Järelikult ei omanud AS SEB Eesti Ühispank kaubaturu kitsaima võimaliku määratluse (st. üksnes pankade poolt pakutav tarbijate elektroonilise autentimise teenus) juures tarbijate elektroonilise autentimise teenuse pakkumisel turgu valitsevat seisundit, sest suuruselt teine teenusepakkuja ei saa omada turgu valitsevat seisundit.

SEB ei oma ka käesoleval hetkel sellist äritegevuse mahtu, mis viitaks turgu valitseva seisundi omamise võimalusele. Näiteks, tulenevalt Finantsinspektsiooni poolt koostatud analüüsist „Eesti finantsteenuste turg seisuga 31.12.2008. a,¹³ moodustas SEB-i turuosa kogu Eestis väljastatud laenude osas 23% (Swedbank 46%). Eraisikute laenude osas oli SEB-i turuosa 25% (Swedbank 47%). Swedbank`i ligi kaks korda suurem eraisikute hoiuste maht viitab asjaolule, et Swedbank`i poolt pakutava tarbijate elektroonilise autentimise teenuse kaudu on võimalik jõuda ligi kaks korda suurema arvu tarbijateni. Ligilähedaselt samalaadsed proportsioonid ilmnesid ka pankade poolt Konkurentsiametile esitatud klientide arvu puudutavast teabest (vt ptk 3.3). Eeltoodu põhjal järeltab Konkurentsiamet, et SEB-i äritegevuse maht on jätkuvalt ligi kaks korda väiksem, kui Swedbank`il. Järelikult ei oma SEB ka käesoleval hetkel kaubaturu kitsaima võimaliku määratluse (st. üksnes pankade poolt pakutud tarbijate elektroonilise autentimise teenus) juures tarbijate elektroonilise autentimise teenuse pakkumisel turgu valitsevat seisundit, sest suuruselt teine teenusepakkuja ei saa omada turgu valitsevat seisundit.

Kui ettevõtja ei oma valitsevat seisundit, siis ei saa seda seisundit ka kuritarvitada. Järelikult on taotluses esitatud süüdistused alusetud ning SEB ei ole Monetti le autentimisteenuse kaupmehelepingu ülesütlemisega konkurentsiseadust rikkunud.

Lähtudes eeltoodust ja arvestades KonkS § 63⁴ lg 1 p 1

otsustan

lõpetada Monetti AS 05.01.09 taotluse alusel alanud haldusmenetlus ja jätta rahuldamata tema taotlus teha AS-le SEB Pank ettekirjutus turgu valitseva seisundi kuritarvitamise lõpetamiseks ja tulevikus turgu valitseva seisundi kuritarvitamise hoidumiseks seoses konkurentsiseaduse rikkumise tunnuste puudumisega AS-i SEB Pank tegevuses.

Käesoleva otsuse peale võib esitada haldusmenetluse seaduses sätestatud korras vaide Konkurentsiameti peadirektorile või kaebuse Tallinna Halduskohtule 30 päeva jooksul otsuse teadasaamise päevast.

Kristel Rõõmusaar
Konkurentsisteenistuse juhataja – peadirektori asetäitja

¹³ Eesti finantsteenuste turg seisuga 31.12.2008, http://www.fi.ee/failid/ylevaade_12_2008.pdf

Ärakiri on Konkurentsiameti 05.01.2010.a. nr 5.1-5/10-0004 originaaliga samane.
Ärakirjas on ärisaladuseks loetud teabe asemel kasutatud tähist [...].

09.02.2010.a.

Anna Mazur, Konkurentsiameti konkurentsitenistuse järelevalveosakonna nõunik